

Štirje tipi o milijardah

Borut Mekina, Mladina, 3.5.2019

Kaj je v dve in pol leta trajajoči kriminalistični preiskavi sanacije bank ugotovil NPU?

December 2013: guverner Boštjan Jazbec in za njim viceguvernerka Stanislava Zadavec Capriolo ter tedanji predsednik uprave NLB Janko Medja hitijo na novinarsko konferenco, na kateri bodo sporočili rezultate stresnih testov bank.

Ko je aprila 2013 Uroš Čufer postal finančni minister, je njegovo delovno mesto v kontrolingu NLB, to je službi, pristojni za poročanje o računovodskih izkazih, prevzela Katarina Knapič Lapajne. Ker računovodstvo ni dejavnost, ki bi jo povezovali s spontanostjo ali nasploh z adrenalinskimi preizkušnjami, je Knapič Lapajnetova od nove službe gotovo pričakovala bolj ali manj monotono, predvidljivo ali celo zdolgočaseno pisarniško delovno okolje. A jo je usoda še kako pretentala. Že čez nekaj mesecev, ko se je komajda privadila na malce drugačne excelove tabele, kot jih je imela na prejšnjem delovnem mestu, je postala udeleženka prizora, v katerem so nastopale milijarde in ki bi bila vredna filmskega kadra tudi v kakšnem filmu o Jamesu Bondu.

Konec novembra 2013 je namreč prejela klic iz Banke Slovenije, ki si ga bo zapomnila za vse življenje. Naj pride k njim, skupaj s sodelavkami, vsaka s svojim prenosnim računalnikom, in sicer brez vklopljene internetne povezave, ji je rekla uslužbenka centralne banke, inšpektorica Mateja Kovač. Ko je skupaj s še dvema pričama prišla na Slovensko cesto 35, je sledilo novo presenečenje: na svojih laptopih so kolegice morale odpreti dokument »Načrt prestrukturiranja NLB«, nato pa jim je Kovačeva narekovala številke, ki so jih morale vpisati v prazna polja. Ko so končale, so jim v Banki Slovenije računalnike zaplenili in jim v podpis dali izjavo o molčečnosti. Niti svojim odgovornim v upravi NLB niso smele ničesar povedati o tem.

Tam nekje v Bruslju so sedeli štirje zaposleni, ki so v Slovenijo po elektronski pošti sporočili, kakšen mora biti rezultat stresnih testov.

Naslednji mesec, decembra 2013, je bilo v prostorih Vlade Republike Slovenije še posebej židano vzdušje. Finančni minister Uroš Čufer in guverner centralne banke Boštjan Jazbec sta namreč končno predstavljala dolgo pričakovane rezultate t. i. stresnih testov. Ti so pokazali, da v bankah manjka kar 4,78 milijarde evrov, ki smo si jih potem morali izposoditi in temu primerno oklestiti socialne izdatke, da bi rešili finančni sistem pred kolapsom. In da kdo o številki 4,78 milijarde ne bi podvomil, je bil celotni, mesece in mesece trajajoči izračun predstavljen v strašno strokovnem žargonu, v dotlej nikoli slišanih finančnih skovankah. Veliki timi uglednih in predvsem neodvisnih mednarodnih finančnih strokovnjakov, ki so v Ljubljano prileteli iz Bostona, Londona, Frankfurta in z Bermudov, ki smo jih plačali za njihovo izvedensko znanje po 500 evrov na uro ali skupaj 30 milijonov evrov, naj bi se v neprespanih nočeh prebili do teh 4,78 milijarde. Vsi so dali vse od sebe, tudi NLB, kjer so zaposleni, recimo Katarina Knapič Lapajne, sami na povsem neodvisen način in brez pritiskov prišli do izračunov in števil, navedenih v že omenjenem načrtu prestrukturiranja ...

No, to je bil bolj šov za nas, za splošno javnost, da smo očitno lažje vse skupaj prebavili. Ker kot je mogoče razbrati iz kazenske ovadbe, ki jo je Nacionalni preiskovalni urad (NPU) zaradi sanacije bančnega sistema zdaj vložil na specializirano državo tožilstvo in ki smo jo na Mladini imeli priložnost prebrati, je bila resnica precej bolj banalna.

Naj poenostavimo: Tam nekje v Bruslju so sedeli štirje zaposleni in ti so v Slovenijo po elektronski pošti sporočili, kakšen mora biti rezultat stresnih testov. Kako so do številke prišli in zakaj, niso hoteli povedati. Slovenci so se v tej zgodbi nekaj časa upirali – okoli tri mesece – in potem kapitulirali. Timi strokovnjakov v Ljubljani, z guvernerjem centralne banke vred, so nato svoje bogato znanje, večšine, dotedanje izkušnje in inteligenco izkoristili predvsem za eno: za brisanje sledi, za legalizacijo kriminalnega postopka in za ustvarjanje privida, da stroka in pravna država delujeta kot namazani. In zato so jih zdaj – Jazbeca in njegovo skupino viceguvernerjev – v NPU tudi ovadili zaradi kaznivega dejanja zlorabe položaja.

To smo zdaj napisali na precej grob način, pravilneje bi bilo reči, da so v Banki Slovenije dovolili knjiženje rezultatov AQR-pregleda (stresnih testov), četudi so se zavedali, da ti niso bili izračunani v skladu s pravno veljavnimi mednarodnimi računovodskimi standardi. A kako se je to konkretno zgodilo, najbolje priča primer s strani št. 76 iz že omenjene ovadbe, ki govori o nižanju vrednosti zavarovanj. Vrednost zavarovanj je bila namreč pri vsej zgodbi bistvena: nižje ko so ocenjene vrednosti nepremičnin, s katerimi so bili pri na primer NLB zavarovani krediti, več denarja je morala država primakniti za dokapitalizacijo. In zato so si kriminalisti NPU dve leti in pol razbijali glavo predvsem z vprašanjem tako imenovane metodologije: Kako so ti strašni finančni eksperti določili, koliko je vreden kompleks stanovanj Celovski dvori, s katerimi je bil zavarovan slabi kredit? Kar so ugotovili, je bilo strašljivo: NLB je zavarovanja še nižala po neki (metodološki) logiki: Potem ko so v letih 2011 in 2012 tako ali tako porezali cennitve, so leta 2013 vrednost nepremičnin znižali še za 4,5 odstotka, kolikor naj bi znašali stroški financiranja teh kreditov za te nepremičnine, čemur so dodali še triodstotno znižanje vrednosti, kolikor naj bi znašali administrativni stroški prenosa postavk na slabo banko.

A potem je prišla evropska komisija, ki je rekla, da je treba nepremičninam odrezati še dodatnih 30 odstotkov vrednosti. In potem zaradi neznanega razloga pod točko dve še dodatnih 10–15 odstotkov, češ da so bile cennitve stare več kot leto dni.

Čemu takšna merila? »Uslužbenec Evropske komisije Benoit Mesnard ni znal podati odgovora,« če citiramo v ovadbi omenjen transkript ene od telekonferenc. Ali kot piše v enem od zapisnikov sestanka februarja 2013: Predstavniki komisije »enoličnega odgovora glede ustreznosti metodologije ne bodo dali, saj se EU Komisija glede metodologije ne opredeljuje«. Spomnimo, da je evropska komisija pravkar vložila tožbo proti Sloveniji, ker so tukaj kriminalisti opravili hišno preiskavo v prostorih Banke Slovenije, pri čemer naj bi kršili »nedotakljivost arhivov Evropske centralne banke«. Predpostavka je, da bi lahko kriminalisti našli neki »hud« dokument. Ampak kot vidimo, je resnica še veliko bolj grozljiva, kar so v ovadbi nekje omenili tudi policisti. Še huje, kot da bi našli sporno metodologijo, je, da te sploh nikoli ni bilo. In zdaj vidimo, da je prav to tista boleča točka, ki evropsko komisijo najbolj skrbi: njeni dobro plačani eksperti in najeti strokovnjaki iz Olivera Wymana ali Rolanda Bergerja so očitno blefirali, ko so solili pamet Sloveniji, Grčiji, Cipru, Španiji, Portugalski.

Timi strokovnjakov v Ljubljani, z guvernerjem centralne banke vred, so svoje bogato znanje nato izkoristili predvsem za eno: za brisanje sledi.

Tako so seveda tudi kriminalisti na več mestih ocenili, da formalni finančni eksperti – dobro plačani strokovnjaki Deloitte – niso bili »neodvisni ocenjevalci«, ampak kvečjemu »pomočniki pri oceni finančnega položaja«, torej nekakšen paravan, ki naj bi ustvaril vtis o strokovnosti celotne akcije. »Po zbranih obvestilih od Čuferja (priloga 219) so seznam komitentov in s tem t. i. slabe (ali tvegane) terjatve (kredite), predvidene za prenos, določili uslužbenci Evropske komisije,« so hladnokrvno zapisali v ovadbi, pri čemer kasneje izvemo, da naj bi pri tem sodelovali štirje uslužbenci Evropske komisije – štirje, ki so zavrnili prvotni izračun NLB in Banke Slovenija, da NLB dejansko potrebuje (le) 375 milijonov evrov dokapitalizacije, kvečjemu 500 milijonov, nikakor pa ne 1,5-milijardno injekcijo.

V primerjavi z doslej znanimi dejstvi in dokumenti končna ovadba NPU razkriva še neko drugo, doslej prikrito plat dogodkov iz leta 2013. In sicer boj uslužbencev NLB, Banke Slovenije in finančnega ministrstva proti evropski komisiji. Ta upor doslej verjetno še ni bil obelodanjen, ker nihče od akterjev ne želi vzbujati dvoma o dokapitalizaciji bank, predvsem zaradi tožb imetnikov podrejenih obveznic. A upor in nestrinjanje s postopki evropske komisije sta iz izsledkov dve leti in pol trajajoče kriminalistične preiskave jasno vidna. Celo prvoosumljeni guverner Boštjan Jazbec naj bi sredi septembra 2019 obiskal komisarja Joaquína Almunio in se mu potožil, da evropska komisija pri Sloveniji uporablja napačen pristop. Predstavniki NLB so komisiji nasprotovali prek telekonferenc in pisem. »Med zaseženim gradivom smo našli številne dokumente, iz katerih nedvomno izhaja, da se predstavniki MF RS in BS niso strinjali z metodologijo EK za izračun prenosnih vrednosti terjatvam, predvidenim za prenos na DUTB,« so zapisali kriminalisti. Precej povedno je tudi neko elektronsko sporočilo, ki so ga policisti odkrili na strežniku Banke Slovenije in sodeč po katerem se je finančno ministrstvo tako zelo sporeklo z evropsko komisijo, da komunikacija ni bila več mogoča. Čufer je »dal guvernerju proste roke«, češ da so se na ministrstvu za finance z evropsko komisijo tako »zapletli«, da ne dosežejo več pogovorov naprej. »Vlada sprejema našo vlogo posrednika. Minister je zagotovil, da karkoli se dogovorimo, bo dobro.«

OPIS DEJANJA

Guverner Banke Slovenije dr. Boštjan Jazbec in viceguvernerji mag. Stanislava Zdravec Capriolo, Janez Fabljan, Darko Bohnc ter dr. Mejra Festić so utemeljeno osumljeni storitve kaznivega dejanja Zlorabe uradnega položaja ali uradnih pravic po tretjem v zvezi s petim odstavkom 257. člena Kazenskega zakonika-1 in v zvezi z 20. členom Kazenskega zakonika-1,

ker so kot člani Sveta Banke Slovenije zato, da bi banki NLB d.d. pridobili veliko protipravno premoženjsko korist,

dne 18.12.2013 v Ljubljani, na Slovenski cesti 35, izrabili svoj uradni položaj ali uradne pravice s tem da so sprejeli sklep o izdaji Odločbe o izrednih ukrepih banki NLB d.d. z oznako 24.20.021/13-010 z dne 17.12.2013, s katero so med izrednimi ukrepi odredili tudi izredni ukrep prenehanja kvalificiranih obveznosti banke,

pri čemer so kršili določbe 1.a točke prvega odstavka 253. člena in določbe 253. člen Zakona o bančništvu (ZBan-1), ker so vedeli, da dejansko stanje, ki bi moralo biti podano za uporabo navedenih zakonskih določb, ni bilo ugotovljeno, zato ni bilo zakonske podlage za izrek izrednega ukrepa prenehanja kvalificiranih obveznosti tretjega reda banke NLB d.d. Ljubljana v skupnem znesku 257.378.585,57 EUR, za kolikor je banka pridobila protipravne premoženjske koristi.

V odločbi so osumljenci navedli, da so za Novo ljubljansko banko d.d. (NLB d.d.) podani pogoji iz prvega odstavka 253a. člena ZBan-1, saj na podlagi »ocene izkaza finančnega položaja banke na dan 30.9.2013«, pripravljene ob predpostavki delujočega podjetja, ki vključuje dodatno potrebne oslavitve, ugotovljene v neodvisnem »pregledu kvalitete kreditnega portfelja«, banka ne zagotavlja minimalnega kapitala v skladu s 136. členom ZBan-1, glede na tveganja, ki jim je izpostavljena

Faksimile kazenske ovadbe zoper prvoosumljenega nekdanjega guvernerja Banke Slovenije Boštjana Jazbeca, ki jo je NPU vložil na specializirano tožilstvo.

In potem so tukaj še vsa sporočila, ki so si jih izmenjali domači akterji. Tedanja člana uprave NLB Janko Medja in Blaž Brodnjak sta finančnemu ministru Čuferju in guvernerju Jazbecu avgusta 2013 napisala pismo, v katerem sta opozorila na napačni pristop evropske komisije, ki da teži k najslabšemu možnemu scenariju in pretirano visoki oceni potrebnega kapitala za dokapitalizacijo NLB. »Interni pregledi portfelja NLB kažejo, da je kapitalske zahteve za osnovni scenarij še vedno mogoče izpolniti s pričakovano dokapitalizacijo do 500 mio EUR,« sta zapisala. Prvega septembra 2013 je Sergeja Slapničar, tedanja članica nadzornega sveta NLB, sicer pa izredna profesorica na katedri za računovodstvo in revizijo ljubljanske Ekonomske fakultete, pisala ministrstvu, slabi banki in Banki Slovenije, da evropska komisija zahteva izračune, ki so med drugim neskladni z v Sloveniji veljavno uredbo. V začetku septembra, so ugotovili kriminalisti, so se očitno »slovenski predstavniki ... že sprijaznili z dejstvom, da bo ... obveljala metodologija, določena od EK in ECB ... in so se začeli ukvarjati z vprašanjem, kako 'pravno pokriti' razlikovanje ...«. Z drugimi besedami: naši uporniki so takrat postali izvrševalci kaznivega dejanja.

Vprašanje, ki ostaja, pa seveda je: zakaj je evropska komisija tako vztrajno silila kolege v Sloveniji v »kriminal«? Zakaj so v evropski komisiji vztrajali pri metodi bail-in, namesto bail-out, kjer niso razlašeni le delničarji, ampak tudi imetniki obveznic, kar pa se zgodi le v primeru, če je primanjkljaj izredno velik? V ovadbi piše, da je vodja pravnega oddelka Banke Slovenije Jasna Iskra recimo 21. avgusta 2013 zaposlenim v Banki Slovenije v e-sporočilu zapisala, »da je bail-in 'condicio sine qua non' za odobritev državne pomoči s strani EK«. Verjetno najboljši odgovor na to vprašanje je leta 2013 dala tedanja premierka Alenka Bratušek, ki je omenila, da je Slovenija preizkusni zajček. Leta 2013 se je Evropska centralna banka znašla pod precejšnjo kritiko Irske, v kateri so jo obtoževali, da je davkoplačevalce prisilila k 67-milijardni dokapitalizaciji bank, pri čemer so se okoristili predvsem veliki tuji skladi. Kot odgovor na te kritike je EU začela spreminjati način reševanja bank iz načela bail-out v bail-in. Največje breme reševanja bank naj bi po novem prevzeli delničarji in lastniki podrejenih obveznic. Slovenija je tako postala preizkusni zajec novega pristopa.

Še huje, kot da bi našli sporno metodologijo, je, da te sploh nikoli ni bilo. In zdaj vidimo, da je prav to tista boleča točka, ki evropsko komisijo najbolj skrbi.

Ampak tukaj se je evropski komisiji malce zalomilo. Evropska komisija je bila verjetno prepričana, da je stanje v Sloveniji katastrofalno. Konec koncev so se leta 2012 kar vrstile dramatične izjave tedanjega predsednika vlade Janeza Janše, ki je svojo oblast utrjeval z ustvarjanjem izrednih razmer. Država naj ne bi več imela denarja za plače, za obresti, za poplačila dolgov. Kot vemo danes, to preprosto ni bilo res, saj so bili gospodarski podatki precej boljši od pričakovanj. In ko je komisija potem zahtevala izredni pregled slovenskega bančnega sistema, so prvi rezultati res pokazali, da bančni sistem ni v tako katastrofalnem stanju. In tukaj je nastal problem: če NLB (in NKBM ter Abanke) ne bi mogli razglasiti za bankrotirano, potem Slovenija za dokapitalizacijo tudi ne bi potrebovala posebnega dovoljenja evropske komisije. Evropska komisija potem ne bi mogla zahtevati, da NLB odproda naložbe na Balkanu, da zapira poslovalnice, niti da jo mora Slovenija prodati. Morda zaradi trme, morda zaradi fanatičnega prepričanja, da država ne more in ne sme biti lastnik bank in verjetno zaradi še kakšnih ekonomskih interesov, je komisija videla eno samo pot naprej: napihnimo problem.

Izkušnja iz leta 2013 je lahko sicer izjemen vir slovenskega evroskepticizma, češ, EU komisija nas je spravila na kolena. Kljub temu ne bi smeli spregledati izvirnega problema, to je, da smo s klicanjem trojke na kolena sprva padli sami. Nato pa vlada Alenke Bratušek ni več našla moči, da bi usodi spremenila pot.